

Preek 'Rijk zijn naar God'

uit de geschriften: Prediker 2:1-11

uit het Evangelie: Lucas 12:21-31

Geliefde gemeente,

De bekende Nederlandse priester Henri Nouwen preekte in 1992 een paar keer in de *Crystal Cathedral*, indertijd nog het onderkomen van de kerk van dominee Schuller van *Hour of Power*. Henri Nouwen was pastoraal psycholoog en theoloog. Hij was hoogleraar in Amerika, maar ook nauw betrokken bij het werk van *L'Arche* van de Canadees Jean Vanier, voor en met verstandelijk beperkte mensen. Nouwen overleed in 1996. Zijn boeken zijn nog steeds geliefd. Het overkoepelende thema van de drie preken die hij hield in Californië was: 'je bent geliefd'. Als u ze nog eens kunt bekijken, zeer aanbevolen, ze zijn via *You Tube* te zien. Die preken draaien om de vraag wat onze identiteit uitmaakt. Wie ben je?

Zinnige en belangrijke vraag, denk ik, voor iedereen. Wie wil ik zijn, wie kan ik zijn, wie ben ik, wat doe ik hier in het leven?

Nouwen begint met drie mechanismen waardoor mensen zich zelf vaak definiëren of waardoor ze zich laten definiëren. Het eerste is: je bent wat je hebt. Je drukt je zelf uit in geld en in spullen of in dingen die je je kunt veroorloven, of juist helemaal niet. De kleren die ik aantrek, de muziek die ik luister, de *games* die ik doe, de sport ik beoefen, de vakantiereis die ik maak, het huis of de huizen die ik bewoon, de auto of auto's waarin ik rijd: die laten wel zien wie ik ben en waar ik bij hoor. Die laten zien wie ik wil zijn en waar ik bij wil horen. Als je veel hebt, ben je iemand, als je weinig hebt - althans naar het oordeel van de wereld - ben je een *nobody*.

Het tweede dat pastor Nouwen noemt is: je bent wat je kunt. Het zijn je prestaties, het is je kennis, het is je talent, het zijn

je diploma's, het is je CV. Zij bepalen wie je bent. De prijzenkast, de *awards*, de lintjes, wat je bereikt hebt, of juist niet. Kennis en kunde is macht. Als je veel kunt, veel in je mars hebt, stel je iets voor, als je weinig kunt - althans naar het oordeel van de wereld - ben je een *loser*.

Het derde wat hij tenslotte noemt is: je bent wat de mensen van je zeggen. Mensen zijn gevoelig voor wat anderen van ze vinden. En mensen vinden ook altijd wat van andere mensen, vooral de mensen die het hardst zeggen, dat ze niet willen oordelen. Beeldvorming, imago. De virtuele wereld is belangrijker dan wie ik echt ben. Ik ben mijn *facebook*, ik ben mijn *twitteraccount*, ik ben mijn *instagram*-verzameling foto's, ik laat mij leiden door wat anderen van mij vinden, ik laat mij leiden door complimenten en waardering, kritiek en roddel. Als je *cool* bent en populair, als je mooie en knap gevonden wordt, grappig of interessant, dan ben je iemand, als je een slechte pers hebt, of een buitenbeentje bent, of een beetje lelijk, anders of apart, dan tel je - althans naar het oordeel van de wereld - niet mee.

Vanmorgen gaan we het er over eentje hebben, al grijpen ze in elkaar over. Ik ben wat ik heb. Soms heb ik veel, omdat ik veel kan. Maar als ik veel heb of als ik veel kan, ben ik meestal ook populair en een gewilde gast. Kortom: zorg, dat je veel hebt, en veel kunt, dan ben je tenminste iemand. Maar we gaan het hebben over 'de heb'.

In Lucas 4 wordt verteld hoe Jezus in de woestijn bezocht werd door de duivel. Als jij stenen in brood kunt veranderen, kun je ze ook in klompen goud veranderen, *why not*, zei de duivel. Als jij meedoet met de machthebbers van deze wereld, word je er zelf één, net als ik, en dat is best lekker, dus wat let je, zei de duivel. Als jij van het dak van de tempel kunt vliegen, dan haal je de journaals van heel de wereld, dan praten de mensen over je, de beste vrije reclame *ever*, maak er gebruik van.

Hebzucht is één van de drie: heb je honger, heb je trek, heb je zin, heb je verlangen: zorg dat je krijgt wat je wilt, linksom of rechtsom.

Maar, hebzucht is één van de meest ontwrichtende *tricks* van de duivel, een demon die haast bij iedereen een gevoelige snaar raakt. Want wat ben ik nog, als ik helemaal niks meer zou hebben. Voelen we dat niet als een vernedering als alles van ons wordt afgepakt?

Ze kwamen bij Jezus met erfeniskwestie. Elke dominee en pastor die een tijdje meedraait en betrokken raakt bij families waarin er één overleden is, weet dat het uit het leven gegrepen is. In Numeri 27 is het één en ander geregeld. Die oude wetten van Mozes zijn een eerste aanzet om te komen tot een beetje eerlijkheid en beschaving rond erven in een wereld waarin het recht van de sterkste gold en vaak nog steeds geldt. Rabbijnen worden geacht die Thora uit te leggen en toe te passen. De man die op Jezus toestapt, noemt hem dan ook rabbi, naast geestelijk leider ook een soort rechtsgeleerde.

Zolang mensen jagers en verzamelaars zijn, heb je aan weinig genoeg, maar als de landbouw en de veeteelt begint, dan gaat het opeens om bezittingen. En om het bijeenhouden ervan, als de *pater familias* dood gaat. Dus één erft alles, en de ander niks, of één veel en de anderen weinig, of toch allemaal evenveel?

Zeker, soms worden families uiteengereten door het horloge van opa of door een vaas van moeder, maar vaak gaat het om geld. Geld, geld, geld. Want met geld koop je spullen en dingen en vrijheid en wat je maar wilt, zo denken wij. Het ergste wat ik ooit meemaakte was een familie van achterneven en achternichten die *never* naar oudtante had omgekeken, in het psychiatrisch ziekenhuis waar ik werkte en zij verbleef. Het zijn van die verhalen uit een film, maar ze gebeuren ook echt. Tientallen jaren opgesloten in een inrichting, *ups* en *downs*, ze

had niks, ze kon niks, en de mensen vonden haar gek. Nou ja, ze had niks... drie-en-een-halve ton op de bank ergens. Van het huis van haar vader en moeder. Geen broers en zussen, geen neven en nichten, alleen achterneven en -nichten, ver weg, die nooit kwamen, tot ze dood was. Tante was ergens vaag katholiek: of de dominee van de inrichting niet iets kon met de rozenkrans, en het *pater noster* – heette dat niet zo? - of iets met de geloofsbelijdenis. Want ja, om oudtante nu zomaar onder de grond te laten verdwijnen. En zo geschiedde, maar de dominee had nog geen amen gezegd of de ruzie ontbrandde – uiteraard over die drie-en-een-halve ton.

Jezus zegt: wie heeft mij tot scheidsrechter over jullie aangesteld, ik zal je een verhaal vertellen. Van een succesvolle ondernemer. Hij had geen erfenis nodig om aan geld te komen. Hij boerde goed. Zijn expansie was niet gebaseerd op iets laakbaars. Het was het resultaat van rechtschapen hard werken. Maar hij stond wel in de 'mijn'-modus: *mijn* vruchten, *mijn* schuren, *mijn* ziel. Hij genoot van zijn succes, maar deelde het niet met anderen. Hoe kwetsbaar is dat. "Het doodshemd heeft geen zakken" "Je kunt niks meenemen". Dat zijn volkswijsheden.

Jarenlang was ik gevangenispredikant in het huis van bewaring voor jongvolwassenen, jongens tussen de 18 en 25 jaar. Het ging natuurlijk vaak om geld als drijfveer. "Geld maakt niet gelukkig" zeiden er dan een paar. "Maar geen geld ook niet" zeiden dan anderen. "Ik ben liever ongelukkig met veel geld, dan zonder geld", zeiden ze.

De Prediker vertelt hoe hij alles had wat zijn hart begeerde, en dat hij alles kon krijgen, als Salomo in zijn pracht. In de bijbelfilm Salomo, vaak ook bekeken met de jongens in de Scheveningse gevangenis, wordt Salomo getekend als *über*-rijk: echt Aerdenhoutse, Wassenaarse of Blaricumse gekkigheid, en dan maal tien. Toch is hij *sad*, bedroefd,

teneergeslagen, ongelukkig en eenzaam, want hij verloor de liefde van zijn leven.

Wat doet geld en bezit er toe als je meest dierbare geliefde je verlaat, of de dood van een kind, en je alleen bent, alleen met je eigen ziel, met jouw vruchten en met jouw schuren, die niet terugpraten, en met jouw vrienden die je alleen maar hebt vanwege je status? Het is alles zo kwetsbaar. Wij zongen het lied: "ach hoe vluchtig, acht hoe nietig". En zo is het maar net. Zie, alles is ijdelheid en het najagen van wind, lucht en leegte! Zegt de Prediker, *sadder and wiser*.

Maar wat dan wel? Wat is dan het 'eeuwige leven' waarmee dat lied in de laatste regel eindigt. Wat is dan 'rijk zijn in God' of 'rijk zijn bij God' waarmee Jezus zijn verhaal over de rijke dwaas eindigt? Vergaart u geen schatten op aarde waar ze teloor kunnen gaan, maar een schat in de hemel? Wat betekent dat, even verder in Lucas 12?

Interessant is het Griekse voorzetsel dat gebruikt wordt in de slotzin van de gelijkenis. Je ziet al wat onzekerheid in de vertalingen: is het nu rijk zijn *in* God (maar wat betekent dat dan), zoals de NBG vertaling van 1951 zegt, of is het rijk zijn *bij* God (heb je dan een banktegoed op de hemelse spaarbank of zo), zoals de NBV vertaling van 2014 zegt?

Ben je rijk als je God als bondgenoot hebt? Zoiets? Jakob stuurde Esau geschenken, lezen we in de bijbel, als hij terug gaat naar het beloofde land, om hem gunstig te stemmen, na jaren van verwijdering. Maar Esau zegt: wat moet dat allemaal? Dat is niet nodig broertje, ik heb al zo veel. Maar dan zegt Jacob: maar ik heb *alles*. En ik wil geven en delen omdat ik alles heb. Hoe kan dat? Is dit niet arrogant? Nee, Jacob opent een ander register.

Het kan omdat Jacob een geliefd kind van God is geworden. Jij bent niet van betekenis om wat je hebt, of wat je hebt

gepresteerd, of hoe de mensen tegen je aan kijken, maar jij bent van betekenis als een geliefd kind van God, omdat God jou bemint. Wat maken jullie bezorgd over wat je allemaal nodig hebt in het leven, kijk naar de vogels en de bloemen, jullie hemelse Vader zorgt voor hen, en ze zijn rijker dan Salomo in al zijn pracht. God houdt van jou, God zorgt voor jou, en dan ben je rijker dan welke Salomo in welke pracht dan ook.

Hoe dat kan? Paulus zegt ergens in één van zijn brieven: Jezus werd arm om ons rijk te maken. Aan het kruis, had Hij niks meer, kon Hij niks meer en de mensen bespotten Hem. Maar God deed Hem opstaan uit de doden en verhoogde Hem, en gaf Hem een naam boven alle namen: het is de Jezus die ons zijn verhalen vertelt, die ons God ontsluit in zijn barmhartigheid en liefde, als de hemelse Vader die voor jou zorgt en die jou – ondanks alles – bemint. En dan heb je alles.

Er staat in die slotzin van het verhaal over de rijke dwaas, of de dwaze rijke, het is maar hoe je het zeggen wilt: als je de liefde en de genade van God laat gebeuren in je leven, dan word je rijk 'naar God toe' (*eis theon*). Er staat een voorzetsel van beweging. Dan ga je jouw talenten en jouw mogelijkheden, wat je hebt en wat je kunt, inbrengen in het Koninkrijk van God. Dan heb je alles al, de liefde en de genade van God, en dan kom je dus nooit tekort. Dan kun je delen en dan kun je geven. Dan leer je zingen, met overtuiging en met zin: Neem mijn leven, laat het Heer, toegewijd zijn aan uw eer.

Amen

Lied van antwoord: Gezang 912 (*'Neem mijn leven, laat het Heer'*)

Preek gehouden op zondag 31 juli 2016 in de Gereformeerde kerk Sliedrecht